

Ulikhetsbarometeret – ulikhet og arbeidsmarkedsstatus

Fafo har, på oppdrag fra LO, utviklet et ulikhetsbarometer for å analysere utviklingen i inntektsulikheten. Resultatene presenteres i en serie faktaflak og i dette faktaflaket ser vi på forskjellene i arbeidsmarkedsstatus mellom personer med ulikt inntektsnivå. Vi fordeler den voksne befolkningen i fem inntektsgrupper og undersøker hva som kjennetegner disse gruppene arbeidsmarkedsstatus i perioden 2006 til 2019. Vi benytter registerdata og ser på andel helt arbeidsledige, andel selvstendig næringsdrivende og andel lønnstakere blant personer i arbeidsfør alder (15–74 år).

Inntektsgruppene

Medianinntekt er inntekten til personen i midten i inntektsfordelingen. Inntekten er justert etter husholdsstørrelse.

Gruppene er delt etter følgende inntektsgrenser:

De rikeste:	inntekten er minst 200 prosent av medianinntekt
De privilegerte:	inntekten er mellom 125 og 200 prosent av medianinntekt
Middelgruppa:	inntekten er mellom 75 og 125 prosent av medianinntekt
De økonomisk utsatte:	inntekten er mellom 60 og 75 prosent av medianinntekt
De fattigste:	inntekten er under 60 prosent av medianinntekt

[Les mer om definisjoner og inntektsbegrepet i faktaflaket om metode og data.](#)

Hovedfunn

Økonomiske kriser og nedgangstider slår ujevnt ut for personer i arbeidsmarkedet. Jo mindre man har å rutte med i utgangspunktet, jo hardere rammer kriser. Vedvarende økonomiske kriser og perioder med hyppige kriser kan dermed bidra til å ytterligere forsterke forskjellene mellom personer med lav og høy inntekt.

Andelen selvstendig næringsdrivende har falt for alle inntektsgruppene i perioden 2006–2014. Resultatene viser imidlertid tegn til at nedgangen har flatet ut de senere årene. Dette kan være tegn

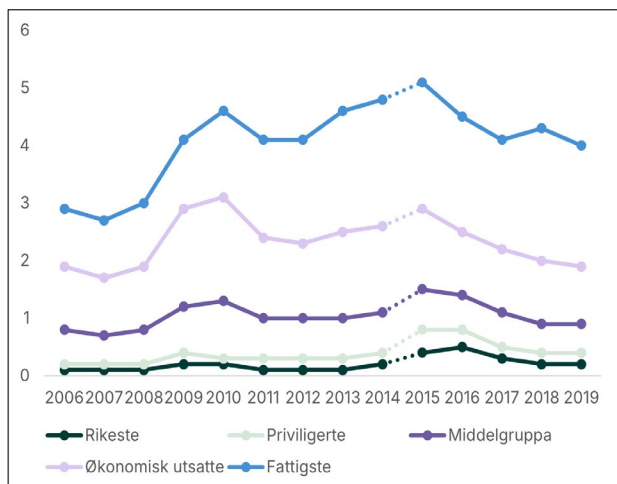
på økende innovasjon og entreprenørskap, men den kan også bidra til at det er flere som har mer usikre arbeidsforhold.

I tråd med resultater fra tidligere forskning viser våre analyser en sterk sammenheng mellom personenes arbeidsmarkedsstatus og deres individuelle inntekt. Personer fra lavere inntektsgrupper har en relativt stor sannsynlighet for å være selvstendig næringsdrivende, men de har lavest lønnstakerandel og større sannsynlighet for å være arbeidsledig.

Flest arbeidsledige i nedre del av inntektsfordelingen

Ikke overraskende utgjør arbeidsledige en større andel i de laveste innteksgruppene, og andelen faller gradvis jo høyere inntekten er (figur 1). Arbeidsledige utgjorde om lag tre prosent av de fattigste i 2006, og andelen økte til fire prosent i 2019. Blant de andre innteksgruppene er det ikke like store endringer. Blant de økonomiske utsatte og i middelgruppa var det henholdsvis to og én prosent arbeidsledige i 2019. I samme år utgjorde arbeidsledige under et halvt prosentpoeng blant de privilegerte og de rikeste.

Figur 1 Andel arbeidsledige i de fem innteksgruppene, 2006–2019. Prosent

Figur 1 viser også at personer i de laveste innteksgruppene er mer utsatt for svingninger i arbeidsmarkedet og økonomiske kriser. Dette kan illustreres ved å se på økningen i andelen arbeidsledige forbindelse med finanskrisen i 2008/2009 og oljeprisfallet i 2014. Forskjellen mellom andelen arbeidsledige blant de fattigste og de økonomisk utsatte og de øvrige gruppene blir større i nedgangstider.

At andelen arbeidsledige øker mer i lavinnteksgruppene, henger sammen med to forhold. For det første kan personer med høy inntekt miste jobben, og de kan forbli arbeidsledige i nedgangstider. Dette medfører at de får lavere inntekt, og disse personer kan derfor bevege seg lengre ned i inntektsfordelingen. Isolert sett vil denne bevegelsen øke andelen arbeidsledige blant de fattigste og de økonomiske

utsatte.

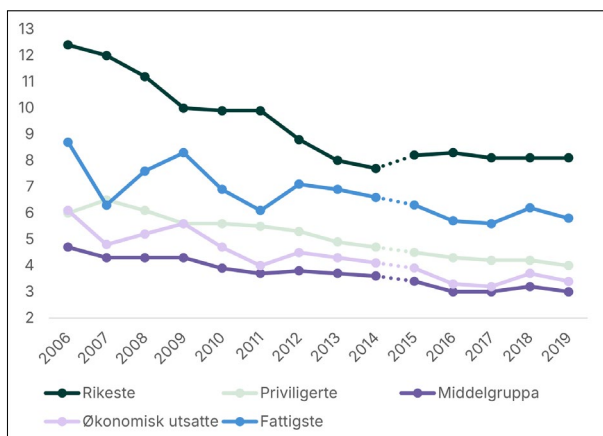
En annen forklaring er at personer som i utgangspunktet befinner seg blant de fattigste eller de økonomiske utsatte, også er mer utsatt for økonomiske kriser enn personer fra andre innteksgrupper. Analyser av arbeidstilpasning under økonomiske endringer støtter denne forklaringen ettersom den viser at lavlønnte arbeidstakere har større risiko for å være uten jobb i nedgangstider (Bils, 1985; Carneiro et al., 2012; Dapi, 2020). Dette mønsteret ser man i de fleste land, uavhengig av hvordan systemet for lønnsdannelse er, eller hvor aktive partene i arbeidslivet er.

I tillegg til at andel arbeidsledige øker mest blant de fattigste i årene 2008–2010, blir forskjellen mellom de fattigste og de andre gruppene større etter 2010 enn i årene før finanskrisen. Dette tyder på at økonomiske kriser kan ha mer langvarige konsekvenser for gruppene med lavest inntekt, og hyppige kriser kan forsterke forskjellene ytterligere. Midlertidige kriser kan føre til at personer i lavere innteksgrupper mister arbeidserfaring. De kan også være mer tilbøyelig til å akseptere jobbtillbud som ikke er tilpasset deres kompetanse eller karriereønsker, noe som kan ha negative konsekvenser for inntektsutviklingen på lengre sikt.

Flest selvstendig næringsdrivende i ytterpunktene av inntektsfordelingen

Det er i de to ytterste innteksgruppene, de rikeste og de fattigste, at vi finner et stort innslag av selvstendig næringsdrivende. Middelgruppa utmerker seg med lavest andel selvstendige (figur 2). I studier av personers tilbøyelighet til å være selvstendig næringsdrivende er det særlig to grupper som skiller seg ut (Halvarson et al., 2018; Velilla et al., 2020; Åstebro et al., 2011). Den ene gruppa velger å være selvstendig næringsdrivende fordi det gir høyere inntekt enn å være lønnsstaker. Den andre gruppen blir selvstendig næringsdrivende fordi de har problemer med å finne en jobb. Resultatet blir at selvstendig næringsdrivende er overrepresentert både i den øverste og den nederste delen av inntektsfordelingen.

Figur 2 Andel selvstendig næringsdrivende i de fem inntektsgruppene. 2006–2019. Prosent

I perioden 2006 til 2014 falt andelen selvstendig næringsdrivende i samtlige grupper. En tidligere studie, Nergaard (2017), finner også (riktignok svakere) tegn på at selvstendig næringsdrivende utgjør en fallende andel av sysselsatte fra 1980 til 2016. Både endringer i næringsstruktur og personlige valg kan være med på å forklare denne utviklingen.

I perioden 2015–2019 viser nedgangen tegn til utflating for de fleste inntektsgruppene. I enkelte OECD-land er det også tegn til at selvstendige utgjør en økende andel av de sysselsatte. Ifølge OECD (2019) kan utviklingen tyde på økende innovasjon og entreprenørskap, men den kan også bidra til at det er flere som har fått usikre arbeidsforhold.

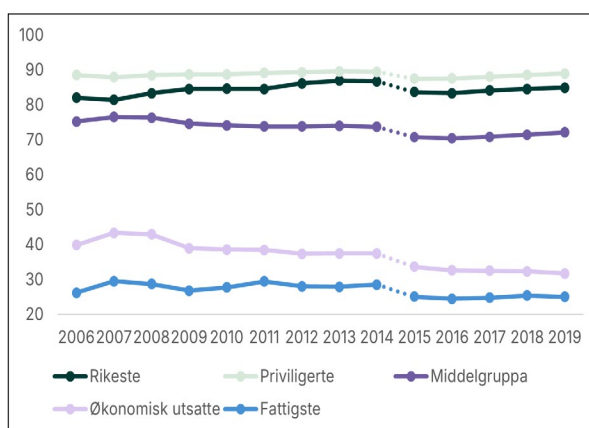
Klare og stabile forskjeller i andel lønnstakere

Andelen lønnstakere har vært nokså stabil i alle gruppene over tid. Det er blant de privilegerte at andelen er størst, hvor ni av ti er lønnstakere. Kontrasten er stor til de fattigste og de økonomisk utsatte. I disse gruppene er henholdsvis 25 prosent og 32 prosent lønnstakere i 2019. Det at så få i disse inntektsgruppene er i jobb, viser at lavlønnnet arbeid i liten grad forklarer fattigdommen. Det er heller slik at mange i gruppa med lavest inntekt enten har en svak tilknytning til arbeidsmarkedet eller at de jobber få timer per uke. En forklaring kan være at mistilpasning i arbeidsmarkedet, det vil si at man har en annen type kompetanse enn det som etterspør-

res i arbeidsmarkedet, er mer fremtredende for personer med lav inntekt.

Når det gjelder de rikeste er kapitalinntekter en viktigere inntektskilde enn for de andre inntektsgruppene ([se faktaflak om økende ulikhet](#)).

Figur 3 Andel lønnstakere i de fem inntektsgruppene. 2006–2019. Prosent

Referanser

- Bils, M. J. (1985). Real wages over the business cycle: Evidence from panel data. *Journal of Political Economy* 93 (4), s. 666–89. <http://www.jstor.org/stable/1832132>
- Carneiro, A., Guimarães, P. & Portugal, P. (2012). Real wages and the business cycle: Accounting for worker, firm, and job title heterogeneity. *American Economic Journal: Macroeconomics* 4(2), s. 133–152. <https://doi.org/10.1257/mac.4.2.133>
- Dapi, B. (2020). Wage Cyclicalilty and Composition Bias in the Norwegian Economy. *Scandinavian Journal of Economics*, 122. s. 1403–1430. <https://doi.org/10.1111/sjoe.12378>
- Halvarsson, D., Korpi, M., and Wennberg, K. (2018). Entrepreneurship and income inequality. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 145. S. 275–293. <https://doi.org/10.1016/j.jebo.2017.11.003>
- Nergaard K. (2017). Arbeidsutleie og selvstendig næringsdrivende. Fafo-notat 2017:12. <https://www.fafo.no/images/pub/2017/10262.pdf>
- OECD (2019). OECD Employment Outlook 2019: The Future of Work, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/9ee00155-en>
- Velilla, J. & Chueca, M., Alberto, J. & Raquel, O. (2020). Entrepreneurship Among Low-, Mid- and High-Income Workers in South America: A Fuzzy-Set Analysis. IZA Discussion Paper No. 13209
- Åstebro, T., Chen, J. & Thompson, P. (2011). Stars and misfits: self-employment and labor market frictions. *Manage. Sci.* 57(11), s. 1999–2017. <https://www.jstor.org/stable/41262058>

I dette faktaflaket analyserer vi sammenhengen mellom inntekt og arbeidsmarkedsstatus i Norge ved hjelp av Ulikhetsbarometeret. Vi undersøker hva som kjennetegner arbeidsmarkedsstatusen til fem inntektsgrupper og hvorvidt det har vært endringer i perioden 2006–2019.

Bjorn Dapi er forsker ved Fafo.